

Ю.Л. Грінченко

к.е.н., доц.

МІКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Країни Центральної та Східної Європи отримали унікальний досвід швидких перетворень від централізованої планової економіки до ринкової економіки. При цьому по всіх країнах регіону спостерігалась стійка тенденція економічного зростання, однак специфіка регіону полягає в тому, що зростання виробництва зумовлюється переважно підвищенням продук-

тивності, тоді як внесок накопичення робочої сили та капіталу був набагато менший.

Відмінність результатів серед країн регіону можна пояснити як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Макроекономічна стабільність, ефективність інституцій, конкурентне середовище бізнесу, розвиток фінансової системи та інфраструктури були основними внутрішніми чинникам економічного зростання [2, с. 156]. На відміну від багатьох країн, що розвиваються, перехідні економіки Центральної та Східної Європи мали значну соціальну інфраструктуру, включаючи освіту та охорону здоров'я. Ринкові реформи відкрили нові можливості для використання цих переваг, які сьогодні широко визнаються важливими чинниками сталого зростання. Зовнішня торгівля, прямі іноземні інвестиції та глобалізація значною мірою сприяли економічному зростанню країн Центральної та Східної Європи, особливо у випадку нових членів Європейського Союзу [2, с. 85].

Але глобальна фінансово-економічна криза 2008 р. виявила всі дисбаланси в економіці, великі розбіжності у рівні доходу між різними прошарками населення, різними галузями та регіонами всередині країн. Ринки праці виявилися абсолютно негнучкими, а фінансові системи надзвичайно крихкими. Саме слабкість ринкової інфраструктури України, скорочення робочої сили та політичний фактор спричинили різке зниженню ВВП після 2008 р. Відкритість торгівлі та фінансова лібералізація виявилися недостатніми умовами для економічного зростання. Наприклад, емпіричні дані не дають однозначного підтвердження позитивного впливу прямих іноземних інвестицій на економічне зростання приймаючої країни. Однак простежується позитивний вплив ПІІ на підвищення продуктивності праці, хоча дані по галузях суттєво різняться. Незважаючи на це, багато політиків вважають, що ПІІ можуть стимулювати зростання продуктивності, лише якщо спрямувати їх до секторів, що мають експортний потенціал або можливості для заміщення імпорту [1, с. 8].

Україна одночасно є типовою та унікальною перехідною економікою. У країнах стикається з проблемами, подібними до тих, що виникають в інших країнах Центральної та Східної Європи. На відміну від країн, які приєдналися до Європейського Союзу, Україна не спромоглася забезпечити макроекономічну стабільність та ефективність регуляторної політики. Відносна макроекономічна стабільність початку 2010-х років приховувала значні проблеми із пошуком драйверів економічного зростання. Погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури разом із політичними потрясіннями суттєво скоротили перспективи економічного зростання. Ринкова інфраструктура залишається слабозвиненою. Ключові ринки – праці, фінансовий, включно із фондовим, енергоносіїв, та землі – не є повноцінними рин-

ками, бо процеси ціноутворення на них далекі від ринкових. Саме тому ці ринки вкрай негнучкі та не можуть попередньо абсорбувати негативні економічні тенденції. Україна не має сталого джерела надходжень в іноземній валюті, наприклад як експорт природних ресурсів. Тому обмінний курс та фінансова система завжди під загрозою коливань світового ринку. Україна є відносно відкритою економікою з широким колом партнерів. Але структура експортованих товарів залишається вузькою з домінуванням сталі, хімічної продукції, послуг транзиту та продуктів сільського господарства. Зовнішні чинники набагато сильніше впливають на зростання української економіки аніж на економіки інших країн регіону.

Серед перешкод на шляху економічного зростання та підвищення продуктивності праці в Україні неефективні ринки через обмежену конкуренцію відіграють важливу роль. На багатьох ринках домінують олігополістичні або монополістичні конгломерати. Така ситуація зберігається через інтенсивне лобювання. Дослідження показують, що ринки з більш інтенсивною конкуренцією не тільки сприяють зменшенню інфляції, але також забезпечують найбільший приріст продуктивності в національній економіці. Ці сектори можуть поглинути величезні іноземні інвестиції та перетворити їх на економічне зростання. Таким чином, не сам сектор як одержувач іноземних інвестицій та експортер на світові ринки, але й структура ринку та тиск конкуренції в ній відіграють важливу роль у трансформації вигід від відкритості торгівлі та фінансової лібералізації до економічного зростання.

Досвід Центральної та Східної Європи показує, що країни, які змогли побудувати конкурентні ринки та прийняли відповідне регулювання, виглядають сильніше в умовах глобальної кризи. Україна ще не досягла повної інтеграції у світову економіку та не має ефективні внутрішні ринки. Тому іноді іноземні інвестиції призводять до зменшення конкуренції, оскільки місцеві виробники вимиваються з ринків, а продуктивність у довгостроковій перспективі фактично зменшується. Завдання розробки стратегії сталого зростання полягає не в тому, щоб підбирати «правильні» сектори для іноземної конкуренції або відкривати економіку до крайності, але створювати конкурентні ринки та забезпечувати довго необхідні структурні реформи.

Література:

1. Vačić K. FDI and economic growth in Central and Eastern Europe: Is there a link? / K. Vačić, D. Račić D., A. Ahec Šonje // MPRA. – Paper No. 83136. – Munich: 2017. – 1-52 с.
2. Магдич А.С. Фактори економічного зростання країн Центральної та Східної Європи / А.С. Магдич // Академічний огляд. – 2012. – № 1 (36). – С.155-161.

3. Приходько І.В. Оцінка ефектів впливу політики-економічних чинників міжнародної економічної інтеграції на економічне зростання України, країн Центрально-Східної Європи і СНД / І.В. Приходько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №6. – С.81-86.